

ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ภิญโญ ดันพิทยคุปต์

คำถามที่ครูถาม แล้วคาดหมายไว้ได้เลยว่า นักเรียนส่วนใหญ่จะตอบได้คือ ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบอะไร? “ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” ถามต่อไปอีกว่า “รู้ได้อย่างไรว่าเราปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย” “เพราะเรามีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง” รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องหมายว่าเราเป็นประชาธิปไตยจริงหรือ รัฐธรรมนูญ คือ เครื่องแสดงออกว่าเราปกครองโดยหลักแห่งกฎหมาย (rule by law) แต่สมัยหนึ่ง รัฐธรรมนูญของเรามีบทบัญญัติ ห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นรัฐมนตรี แต่ไม่ห้ามข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรี ทั้ง ๆ ที่เราปกครองด้วยระบบรัฐสภา ฉะนั้นความเป็นประชาธิปไตย จึงไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งก็ในทำนองเดียวกันในระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งจะต้อง

- (1) ให้ผู้เลือกตั้งมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ
- (2) ต้องมีวาระหรือกำหนด ระยะเวลาที่ผู้ได้รับเลือกตั้งจะอยู่ในตำแหน่งนั้น ๆ
- (3) ต้องมีการบริหารการเลือกตั้ง ที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม

การเลือกตั้งเป็นการให้โอกาสประชาชน การแสดงเจตนารมณ์ของคน ดังที่อดีตประธานาธิบดี บุษไดกล่าวไว้ หลังจากทราบผลการเลือกตั้งว่า “The people have spoken” ประชาชนได้พูดออกมาแล้ว โดยการเลือกตั้ง โดยการลงคะแนนว่าต้องการพรรคใดเดิรต การเลือกตั้งก็เช่นกันจึง มีไขหลักประกันเสมอไปว่าหากมีแล้วประเทศนั้น ๆ เป็นประเทศประชาธิปไตย ปกครองกันอย่างประชาธิปไตย ถ้าใช้เครื่องหมายทั้งสองคือ การมีรัฐธรรมนูญ และการให้มีการเลือกตั้งเป็นไม่วัด ประเทศไทยเป็นประเทศประชาธิปไตย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 และได้ผ่านร้อนหนาว ล้มลุกคลุกคลาน ในครรลองประชาธิปไตยมาหลายครั้งหลายหน จนทุกวันนี้ถามผู้แทนราษฎรคนไหนก็ได้ว่า แนใจไหมที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนครบวระ ถามคนไหนก็ได้ว่าแนใจไหมจะไม่มีกรปฏิวัติล้มรัฐธรรมนูญอีก ไม่มีใครกล้ารับประกันในประชาธิปไตยของเรา เพราะประชาธิปไตยในบ้านเมืองเราขณะนี้ เป็นเพียงรูปแบบการปกครองเท่านั้น ลองถามคนอเมริกันคำถามเดียวกันข้างต้นนั้น คำตอบจะต่างกันไปเลยเขาจะไม่เข้าใจและไม่เคยเห็นภาพของการล้มประชาธิปไตยเพราะประชาธิปไตยสำหรับเขา ไม่ใช่เพียงรูปแบบการปกครอง แต่มันเป็นชีวิตชีมและขับเข้าไปในความคิด ความเชื่อจนออกมาเป็นกรประพฤติ ปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนในประเทศ การจะล้มจะล้างทำไม่ได้แล้ว ถ้าเป็นเพียงรูปแบบการปกครองที่มีเครื่องหมายคือ รัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้ง ก็ล้มประชาธิปไตยได้ แต่กรณีที่เป็นวิถีชีวิต จะล้มประชาธิปไตยทำได้อย่างไร ประชาธิปไตยของประเทศเขาจึงเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ถ้าเราต้องการประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ทางที่ทำได้แลพึงกระทำคือเริ่มจากการสำรวจตัวเราเอง และสังคมของเราว่า

1. เรายึดหลักการใดในการดำเนินชีวิต ยึดตัวบุคคล หรือยึดหลักการเหตุและผล ผู้เขียนเป็นครู มินิทานเล่ากันเสมอ เรื่องครู-นักเรียน ครูสอนว่าอย่าสู้บหรี บหรีไม่ตี นักเรียนเขาถามว่าที่ครูทำไม่สู้บละครูบางคนใช้นักเรียนไปซื้อบหรีให้ด้วยซ้ำ ครูสอนว่าบหรี มีโทษ เพราะมีสารนิโคติน แต่ครูสูบ ทำไมสารนิโคตินไม่ทำอันตรายปอดครูหรือ? นิทานเรื่องเตะกระโถน ยิ่งชัดเจน กระโถนใบเดียวกัน วางอยู่ ณ จุดเดียวกันเตะกระโถน คือช่มช่าไม่ดูตาม้าตาเรือ ผู้ใหญ่เตะกลับว่าทำไมวางกระโถนเกะกะ คำกล่าวที่ทำให้คนไฟแรงเจ็บช้ำกันมานักต่อนักแล้วคือ “นโยบายอยู่เหนือเหตุผล” นโยบายที่ว่าคือความต้องการความเห็นของหัวหน้า

2. การประนีประนอมรอมรอมกัน สังคมประชาธิปไตยมีความหลากหลาย มีหลายกลุ่ม หลายพวก หลายใจ หลายวัย หลายความต้องการที่ไม่เหมือนกัน การประนีประนอมรอมรอม คือ การยอมลดหย่อนให้กันและกันบ้าง เพราะจะไม่มีใครได้แต่ฝ่ายเดียวเพราะฝ่ายอื่น ๆ จะยอมโดยไม่ได้เลยนั้นไม่มี ผู้เขียนมีกลุ่มเพื่อนที่ไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอสมัยเรียนหนังสือ เพื่อนในกลุ่มมีทั้งที่เป็นพุทธ และบางคนที่เป็นมุสลิม เวลาทานอาหารต้องไปทั้งกลุ่ม และทานอาหารมุสลิม บางคนก็บ่นว่า “ทำไมต้องไปตามใจเพื่อนคนนั้น พวกเราส่วนใหญ่ไม่ใช่มุสลิม เขาคนเดียวเป็นมุสลิม” แต่ส่วนใหญ่บอกกันว่า “น้ำก็เรากินอะไรก็ได้เขามีข้อจำกัดนาน ๆ กินอาหารอิสลามที่ก็ดีเหมือนกัน” ช่างเพื่อนมุสลิมบางวันเขาก็จะบอกว่ากินร้านไหนก็ได้วันนี้เราเตรียมอาหารมาแล้ว เราอยู่กันเป็นกลุ่มที่รักใคร่กันดีในลักษณะนี้จนสำเร็จการศึกษา

ในประการนี้คนไทยสังคมไทยมีอยู่ด้วยกันค่อนข้างมากแต่บางที่บางกลุ่มก็ทริจจนไม่ยอมลดหย่อนกัน แล้วก็เสียด้วยกันทั้งสองฝ่าย ไม่มีใครได้ไม่มีใครชนะอย่างแท้จริง

3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คนไทยเราตระหนักเพียงใดว่าถ้าสังคมอยู่รอดเราอยู่รอดด้วย สังคมเสื่อมโทรมลง เราอยู่สุขไม่ได้ ส่วนรวมคือเราทุกคน เราทุก ๆ คน จึงต้องเสียสละกันบ้าง ผู้เขียนมีเพื่อนที่เคยไปเรียนต่างประเทศเขาเล่าให้ฟังว่าเขาเข้าไปอ่านหนังสือในห้องเรียนที่ว่างอยู่เปิดไฟเปิดเครื่องทำความร้อน ผรั่งคนหนึ่งผ่านมัทักว่า “คุณอยู่คนเดียวทำไมเปิดไฟหลายดวงอย่างนั้น” ว่าแล้วก็ปิดไฟบางดวงเสีย ถ้าเป็นบ้านเราอาจจะได้ถามกันทำนอง “พ่อแม่คุณจ่ายเงินหรือ ถึงได้เดือดร้อน” สำหรับคนไทยจำนวนมิใช่น้อยของส่วนรวม คือ ของหลวง ของหลวงคือของฟรี ไม่มีเจ้าของ รถหลวงจึงใช้กันบกโกรก กวารถบ้าน เพราะรถบ้านคือรถส่วนตัว

4. คนไทยสังคมไทยมีระเบียบวินัยกันเพียงใด โดยเฉพาะวินัยในตนเอง ในทัศนะของผู้เขียนนี้เป็นข้อหย่อนยานมาก เคยเห็นจราชหรือเทศบาลเอาแผงเหล็กกันเกาะกลางถนนไม่ให้ข้าม มีมือดีไปฉีกไปแหวกแผงนั้น ไฟเหลืองรถวิ่งออกไปแล้ว พักกลางวัน ข้าราชการไปนั่งกินข้าวกินเหล้า เห็นได้เคลื่อนไหวไปประชาธิปไตยที่ยั่งยืน คือประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิต วัคซีนที่ดีที่สุดที่จะป้องกันประชาธิปไตย คือการปลูกฝังให้ยึดมั่นในหลักของเหตุและผล ไม่ใช่ตัวบุคคล บุคคลมีมาและมีไป แต่หลักการจะคงอยู่ ปลูกฝังให้รู้จักการประนีประนอมรอมรอมให้ตระหนักว่าความรุนแรงแตกหักไม่ใช่หนทางของการแก้ปัญหา ปลูกฝังให้ตระหนักประโยชน์ของส่วนรวม ไม่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน และที่สุดคือให้มีระเบียบวินัย โดยเฉพาะวินัยใน ตนเอง คือรู้หน้าที่และความรับผิดชอบ ไม่ต้องมีการกำกับตลอดเวลา

ถ้าเราสนใจช่วยกันอย่างนี้ เราคงมีประชาธิปไตยที่ยั่งยืนได้ คนที่เป็นครูก็อบรมลูกศิษย์ไป คนที่เป็นพ่อเป็นแม่ก็อบรมก็สอนลูกหลานไป คนที่เป็นผู้นำทางศาสนา ก็สอนก็อบรมศาสนิกชนไป ถ้าโรงเรียนบ้าน วัด ร่วมแรงร่วมกำลังกันอย่างนี้ เราจะไม่ต้องกลัวต้องผวากับการปฏิวัติ หรือลัทธิลัทธิประชาธิปไตยกันอีกเลย และเราจะมีประชาธิปไตยที่ยั่งยืน คือ ประชาธิปไตยที่มีใช่เป็นเพียงการปกครอง แต่เป็นประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิต

หมายเหตุ :- ปรับปรุงมาจากคำบรรยายเรื่อง “วิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย ในโครงการอบรมสัมมนาผู้นำศาสนา (คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด) จัดโดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ วันที่ 9 ก.พ. 2536